

HÖGSKOLAN FÖR LÄRANDE
OCH KOMMUNIKATION
HÖGSKOLAN I JÖNKÖPING

Barns bild- och formskapande

En studie om förskollärares syn på bild- och formskapande som ett pedagogiskt verktyg.

Emma Broberg
Karin Järnberg
Jennie Helge

Examensarbete 15 poäng
inom Allmänna Utbildningsområdet
Läroutbildningen
Höstterminen 2008

Handledare
Leif Ulriksson
Examinator
Ylva Lindberg

SAMMANFATTNING

Emma Broberg, Karin Järnberg & Jennie Helge

Barns bild- och formskapande

En studie om förskollärares syn på bild- och formskapande som ett pedagogiskt verktyg.

Antal sidor: 36

Syftet med vår studie är att undersöka pedagogers syn på bild- och formskapande i förskola/ förskoleklass. För att kunna besvara detta har vi valt att använda oss av en kvalitativ metod, och intervjuat tolv stycken förskollärare, sex stycken i förskoleklass respektive sex stycken på förskola.

Frågeställningen vi utgått ifrån är:

Hur beskriver förskollärare i förskola respektive förskoleklass att de arbetar med bild- och formskapande?

Det vi kom fram till var att det mellan de olika verksamheterna inte fanns någon nämnvärd skillnad. I båda verksamheterna anser de att bild- och formskapande är viktigt för barnens utveckling och lärande. Deras syfte varierar men vi upplever att de alla använder skapande som ett pedagogiskt verktyg.

Sökord: skapande verksamhet, bild- och formskapande, förskola, förskoleklass

Postadress
Högskolan för lärande
och kommunikation (HLK)
Box 1026
551 11 JÖNKÖPING

Gatuadress
Gjuterigatan 5

Telefon
036-101000

Fax
036162585

INNEHÅLL

1. INLEDNING	1
2. BAKGRUND	2
2.1 Styrdokument.....	2
2.2 En beskrivning av bild- och formskapande.....	3
2.3 Utvecklingen av skapande genom åren.....	4
2.4 Teorier om skapande.....	5-6
2.5 Reggio Emiliapedagogikens tankar kring ämnet.....	7-8
2.6 Pedagogens roll i den skapande processen.....	9-10
2.7 Meningen med skapande för barn.....	11-12
3. SYFTE MED FRÅGESTÄLLNINGAR	13
4. METOD	14
4.1 Datainsamling.....	15
4.1.1 Urval.....	15
4.2 Pilotstudie.....	16
4.3 Etiska aspekter.....	16
4.4 Analys metod.....	16
4.5 Validitet.....	17
4.6 Reliabilitet.....	17
5. RESULTAT	18
5.1 Skapande i den fria leken.....	20
5.2 Vuxenstyrt skapande.....	21
5.3 Betydelsen av skapande för barn.....	22
5.4 Syftet med bild- och formskapande.....	24
6. DISKUSSION	27
6.1 Metoddiskussion.....	27
6.2 Resultatdiskussion.....	28
6.2.1 Skapande i den fria leken.....	28
6.2.2 Vuxenstyrt skapande.....	29
6.2.3 Betydelsen av skapande för barn.....	30
6.2.4 Syftet med bild- och formskapande.....	32
6.3 Förslag till vidare forskning.....	34
7. REFERENSER	35

Bilagor

1. Inledning

Vi är tre lärarstudenter med inriktning förskola/förskoleklass som alla är intresserade av skapande. Vi anser att skapande verksamhet spelar en viktig roll i barns utveckling och lärande och i den här studien har vi riktat in oss på barns bild- och formskapande. Vi ville först och främst se hur det ser ut ute på förskolorna och i förskoleklasserna. Används det som ett pedagogisk redskap, främst för barnens utveckling och lärande eller är det något som finns med i den dagliga verksamheten utan något egentligt syfte? Något som vi också tyckte var intressant att ta reda på är vad pedagoger har för syn på skapande, tycker de själva att det är roligt och ser de möjligheterna med att kunna använda skapandet för att främja lärande. Vi ville också se om det finns någon skillnad i arbetet med bild- och formskapande i de olika verksamheterna, förskola respektive förskoleklass:

Vi måste ställa oss frågan vad vi vill med allt skapande arbete med barnen. Är det att de ska kunna göra ”fina” bilder som vi kan visa upp, eller vill vi ge dem fler redskap att tolka sina upplevelser och kunskap med? (Kennedy, 1999, s.19).

Det här är en fråga som vi tycker att alla pedagoger som arbetar med bild- och formskapande tillsammans med barn bör ställa sig.

I arbetet pratar vi om skapande verksamhet och med det menar vi bild- och formskapande, som är ett två- och tredimensionellt skapande där man använder sig av olika tekniker som innefattar linjer, färg och form. Vi pratar också om pedagoger och då menar vi utbildade förskollärare i förskola/ förskoleklass.

2. Bakgrund

2.1 Styrdokument

I Skolverket (1998) står det att bild- och formskapande ska finnas som ett inslag i verksamheten med barn. De beskriver vad pedagoger bör eller skall göra för att främja barns lärande och utveckling. Skapande verksamhet skall vara en del av barnens vardag på förskolan och i förskoleklassen. Pedagogerna har ett uppdrag vad det gäller skapande, nedan följer några relevanta punkter ur läroplanen för förskolan och för förskoleklassen som förtydligar det:

Läroplanen för förskoleklass (Lpo 94) säger att:

Elever ska få uppleva olika uttryck för kunskaper (Skolverket, 1998, s. 8).

Drama, rytmik, dans, musicerande och skapande i bild, text och form skall vara inslag i skolans verksamhet (Skolverket, 1998, s. 8).

Utforskande, nyfikenhet och lust att lära skall utgöra en grund för undervisningen (Skolverket, 1998, s. 11).

Lärarna skall sträva efter att i undervisningen balansera och integrera kunskaper i sina olika former (Skolverket, 1998, s. 11).

Läroplanen för förskolan (Lpfö 98) säger att:

Barnens nyfikenhet, företagsamhet och intressen skall uppmuntras och deras vilja och lust att lära skall stimulera (Skolverket, 1998, s. 9).

Barnet kan i den skapande och gestaltande leken få möjlighet att uttrycka och bearbeta upplevelser, känslor och erfarenheter (Skolverket, 1998, s. 9).

Den pedagogiska verksamheten skall genomföras så att den stimulerar och utmanar barnets utveckling och lärande (Skolverket, 1998, s. 12).

Förskolan skall sträva efter att varje barn utvecklar sin skapande förmåga och sin förmåga att förmedla upplevelser, tankar och erfarenheter i många uttrycksformer som lek, bild, rörelse, sång och musik, dans och drama (Skolverket, 1998, s. 13).

Förskolan skall sträva efter att varje barn utvecklar sin förmåga att bygga, skapa och konstruera med hjälp av olika material och tekniker (Skolverket, 1998, s. 13).

2.2 En beskrivning av bild- och formskapande material

Det finns alla möjliga typer av bild- och formskapande material och vi tror att olika personer har olika uppfattning om vad det kan bestå av. För att förtydliga vad vi i vår studie menar som detta material ger vi en följande beskrivning på vad det kan vara.

Bild- och form skapande är ett två- och tredimensionellt skapande där man använder sig av olika tekniker som innefattar linjer, färg och form. Tekniker som blyerts- och kolteckning, akvarell-, akryl- och oljemålning, samt skulptur i gips, lera, trä, papp och metall. Material från skogen som pinnar, stenar, blommor och blad och även sömnad och vävteknik ingår i det tredimensionella skapandet (Granberg, 2001).

Skapande verksamhet i förskolan innefattar som ovan två- och tredimensionella tekniker men det är oftast bara den tvådimensionella som det pratas om och som oftast används. Med tvådimensionellt skapande menas tekniker som t.ex. teckning med pennor, kolkritor måla med vaxkritor, oljekritor och vattenfärger m.m. När det kommer till tredimensionellt material är play-doh och trolldag det mest använda men ibland förekommer också gips och lera. Trä och metall är ovanligt vilket kanske kan bero på bristen av manliga pedagoger. Något som ofta används i förskola/ förskoleklass dock är returmaterial av olika slag som t.ex. toalettrullar tidningar och förpackningar av olika slag. Även naturmaterial som kottar löv pinnar och stenar används i skapande med mindre barn i förskola (Granberg, 2001).

2.3 Utvecklingen av skapande genom åren

Friedrich Fröbel, även kallad förskolans fader, levde mellan 1782-1852 i Tyskland. Han var den förste i världen som ägnade sig åt pedagogik för de små barnen, som ännu inte börjat skolan. Hans tankar byggde på att man börjar från grunden och utvecklas därifrån. Detta syntes tydligt i hans egna material, lekgåvorna. Det fanns gåvor som t.ex. kuber och cylindrar. Man går från en enhet till mångfald, t.ex. en kloss (grund/enhet) blir till ett slott (mångfald)! Frøbels tionde lekgåva var penna och papper, han ansåg att barnet skulle skapa efter lärarinnan. Hon skulle alltså visa hur man ritade linjer m.m. och berätta för barnen vad de olika linjerna hon ritade hette, sedan fick barnen rita efter. Detta fick senare mycket kritik, då man ansåg att den här sortens skapande pedagogik var alltför bestämmande och det lämnades inte mycket utrymme för barnens eget skapande (Bendroth-Karlsson, 1996).

Efter att Fröbel kritiserats blev Elsa Köhlers pedagogik populär. Hon levde mellan 1879-1940 (NE.se). Hennes sätt att arbeta gick ut på att barnen lärde sig bäst genom att själva erfara saker och genom att själva skapa. De skulle skapa utan bestämda mallar, till skillnad från Fröbelpedagogiken. Men det skulle fortfarande finnas någon form av teknisk färdighet (Bendroth-Karlsson, 1996).

Man kan tro att det var pedagoger som först uppmärksammade barnbilden, men där misstar man sig. Det var konstnärer, som sökte bilder som var opåverkad och inte skapad efter vissa mallar, och psykologer, som använt sig av barnens teckningar för att utläsa deras psykiska utveckling (Lindahl, 1998).

I mitten på 1950-talet blev en konstteoretikers tankar uppmärksammade. Han hette Herbert Read och ansåg att barn hade en särskild förmåga att uppleva något för första gången och detta borde man ta tillvara på. Man ska utveckla de spontana uttrycken och se varje individ som en möjlig konstnär (Bendroth-Karlsson, 1996).

Under 1960 och -70-talet var pedagogens roll att agera stödjande och vara en hjälpande hand när barnet behövde det, annars skulle barnet få skapa själv, i olika material och komma på egna lösningar (Löfstedt, 1999). Under 1980-talet kom Reggio Emiliapedagogiken in och satte sin prägel på den svenska förskolan (Wallin, Machael & Barsotti, 1981). (Se mer om Reggio Emilia pedagogiken på s.7).

2.4 Teorier om barns bild- och formskapande

Många olika teorier har skrivits om barns skapandeutveckling. Teorierna kan användas för att man som pedagog ska kunna möta ett barns bilder på bästa sätt. Tillsammans bildar de en helhet och kompletterar varandra. Vi får delarna som ger förståelsen för skapandets komplicerade system.

2.4.1 Personlighetsteori

Personlighetsteorin beskrivs av konstteoretikern och filosofen sir Herbert Read. Barnet tecknar efter sina känslor och det ger barnet en möjlighet att utveckla sin personlighet. Till en början liknar barnets bilder inte verkligheten utan de är kopplade till barnets känslor. För att kunna förmedla känslor till andra skapar barnet visuella tecken som ger form åt känslorna. Skapandet handlar om spontana och delvis omedvetna processer. Read menar att det fria skapandet är viktigt för barnet. Teorin står för barnets personliga drag och olikheten i barns uttryck i bild. Pedagogen ska uppmuntra och bevara barnets spontana uttryck så länge som möjligt. (Löfstedt, 1999).

2.4.2 Kognitiv utvecklingsteori

Den kognitiva utvecklingsteorin beskrivs av Viktor Lowenfeldt och hans teori liknar Piagets stadieteori om kognitiv utveckling. Barn ritar vad de vet och det de har skaffat sig kunskap om. Skapandet är från början en spontan handling men efterhand blir den mer och mer medveten då barnet börjar intressera sig för resultatet.

Genom stadierna sker en utveckling för barnet och till en början gör de klotter som en omedveten handling för att senare sätta en benämning på klotter. Därefter kommer barnet till ett stadie där de ritar vad som är viktigt för bilden, tex huvudfoting, som är ben att springa med och ett huvud att tänka med. Som nästa steg i stadioutvecklingen börjar barnet intressera sig för färger och drag hos det de försöker återskapa. Utvecklingen sker ända upp i puberteten. Pedagogens uppdrag blir att ge barnen en lämplig miljö att skapa i. Att uppmuntra och stödja barnens lust och vilja att skapa (Löfstedt, 1999).

2.4.3 Perceptuell teori

Den perceptuella teorin kännetecknas av att barnet tecknar ting på det sätt som de ser dem. Rudolf Arnheim är en psykolog som representerar det perceptuella synsättet, han är känd för sina psykologiska studier om bilders former och funktioner. Cirkeln är den formen i klottret som först framträder. Formen kan vara en bil, hus eller mormor. Den runda formen står för ett föremål. Den utmärks sedan med detaljer. Han beskriver lagen om differentiering vilket innebär, från föremål (t.ex. cirkel) till en specifik sak (t.ex. cirkel med detaljer) Barnet ritat till en början t.ex. "huvudfotingen" som en helhet, en hel människa, inte som ett huvud med ben. Senare i utvecklingen ritat barnet ut detaljer och för att så småningom skilja på huvud och bål, då har figuren utvecklats från att vara en odifferentierad bild, där "huvudfotingen" står för hela människan, till en differentierad figur med delar som utmärker kroppens delar.

Barnets bilder utvecklas i en differentieringsprocess och i enlighet med den perceptuella utvecklingen. Den skapande förmågan är något som vi föds med. Pedagogerna kan träna barnets visuella uppfattningsförmåga. Barnet behöver möjlighet till att experimentera med bilder för att kunna återge ett föremål till bild (Löfstedt, 1999).

2.4.4 Sociokulturell teori

Sociokulturell teori företräds av June McFee som menar att barnen tecknar vad de ser i andras bilder. En spegling av kulturens bilder och som beroende på barnets omgivning, uppväxtmiljö, varierar väldigt. Ett barn lär sig teckna, på ett realistiskt sätt, det som är viktigt runt dem. Det som de behöver kunskap om. Barn tecknar t.ex. porträtt av en människa bättre om de tidigare har sett målade porträtt på människor. En bild föder en ny bild. McFee talar om två varseblivningsprocesser. Den ena processen är perceptuell organisation som står för att kunna urskilja föremål som framstående mot en bakgrund i det iakttagna fältet. Den andra processen är igenkänningsprincipen. När vi lärt oss känna igen föremål utifrån deras innebörd styrs vi av igenkänningsprincipen. McFees tankar kring barns kulturella varseblivning har likheter med Vygotsky. Vygotsky menar att genom att benämna omgivningen blir de mer än bara former och färger, de blir föremål som betyder något. Enligt Vygotsky har vi att göra med två utvecklingsnivåer samtidigt hos barnet, den aktuella nivån med den kunskap som barnet har och klarar av och den potentiella nivån som barnet klarar av tillsammans med en vuxen. Pedagogerna måste vara uppmärksamma på vilken nivå barnet ligger på för att med rätt utmaningar kunna få barnet att gå vidare i sin utveckling. Pedagogens roll blir att ge barnet lärandemiljöer med estetik som engagerar alla sinnen (Löfstedt, 1999).

2.5 Reggio Emiliapedagogikens tankar kring ämnet

Reggio Emilia erbjuder inte någon direkt metod att kopiera, utan mer ett reflekterande förhållningssätt till allt som berör barnen, pedagogerna och de världar de lever i. Reggio Emiliapedagogiken växte fram i norra Italien efter andra världskriget. Loris Malaguzzi som var en ung lärare kom att bli Reggio Emilias eldsjäl och dess ledande filosof och han kom inte bara med moderna pedagogiska idéer utan utmanade också det gammaldags auktoritära skoltänkandet (Jonstoj & Tolgraven, 2001).

Sverige var ett av de första länderna som blev intresserade av Reggio Emiliapedagogiken efter att Anna Barzotti 1978 besökte Italien med sin kollega Karin Wallin. De blev båda fascinerade av arbetssättet och ville berätta för andra vad de upplevt. De kontaktade moderna museet och utbildningsradion och 1981 kom utställningen, Ett barn har hundra språk. Utställningen väckte stort intresse i Sverige bland förskollärare, bildpedagoger och föräldrar. Kanske var det utställningen i sig som spelade stor roll men främst var det nog den enastående höga kvaliteten i barnens bilder som gjorde att pedagogiken för många blev liktydigt med bildpedagogik. Det finns nog ingen annan pedagogisk verksamhet som gjort så stor succé på liknande sätt i Sverige (Jonstoj & Tolgraven, 2001).

Mötet med Reggio Emiliapedagogiken och dess synsätt blir ofta en vändpunkt för många människor. Det förändrar inte bara ens syn på barn och kunskap, utan också inställningen till mänskligt samspel och utveckling. Efter utställningen 1981 väckte pedagogers, föräldrars och många andras fascination över vad dessa barn i förskolan kunde åstadkomma i bilder och konstruktioner (Jonstoj & Tolgraven, 2001).

Något som påtagligt karakteriserar pedagogiken i Reggio Emilia är att barnen får möjlighet att erövra makt över sin kunskapsprocess och modet att tänka och handla själv. Barnet är delaktig i sitt eget kunskapande men med det menas inte att barnet på egen hand ska tillgodogöra sig all sin kunskap. Kunskap blir istället något som vi pedagoger konstruera tillsammans, som medforskare och medkonstruktörer. Den här synen på kunskap blir något som barnet aktivt skapar i kommunikation med sin omvärld, men det kräver och förutsätter ett professionellt ansvar. Som både bygger på dialog och kommunikativ handling med barnen och föräldrar, men också på en reflekterande och forskande hållning. Dialog, reflektion och handling bildar därför ett kitt som inte bara knyter ihop pedagogiken i Reggio Emilia utan också förskolorna med hela det omgivande samhället (Barsotti, 1997).

Att göra en Kopernikansk kullerbytta låter kanske märkligt, men det är precis vad Loris Malaguzzi, tycker att vi som arbetar med barn ska göra. Kopernikus teori om att det är jorden som snurrar runt solen och inte tvärtom, vände uppochner på världsbilden. Vi måste också tänka så, att det är barnen som är i centrum i skolan, inte läraren (Wallin, 2003).

Miljön på en Reggio Emiliaförskola är viktig för barnets upplevelser, man använder sig mycket av speglar och prismor, cellofanbitar på fönstren så att barnen kan se världen i olika färger och man planerar utrymmena så att det finns både plats för rörelse och rollekar samt avskilda vrår där man kan läsa en bok eller bara ta det lugnt en stund. En ateljé är naturligtvis en förutsättning för att kunna arbeta medvetet med skapande verksamhet (Wallin, 1986).

I barnets höjd finns bl.a konstbilder placerat och det finns fri tillgång till skapande material, så som kriter, pennor, pärlor och färggranna knappar, materialet ska också vara placerat så att barnen själva kan plocka fram det (Wallin, 1986).

Pedagogen spelar en viktig och aktiv roll inom Reggio Emiliapedagogiken och ska finnas där som stöd. Det är också viktigt att man som pedagog ställer utmanande frågor och ger barnen de redskap som behövs. Varje Reggio Emiliadaghem har en ateljérista som är en konstnärligt utbildad person och är lite som navet i verksamheten. När man arbetar med skapande verksamhet så gör man det i temaform, vilket ger den tidsmässiga aspekt på arbetet som möjliggör en fördjupad kunskap. Temaarbetet genomförs med ett mindre antal barn om cirka fem stycken. Att arbeta med några få barn åt gången gör det möjligt för pedagogen att möta och följa barnen individuellt i deras tankar och strategier. Idén till ett tema kan komma från barnen men även från någon av de vuxna på förskolan. Temaarbetet utmärks av ett speciellt noggrant tillvägagångssätt, då man undersöker ett fenomen på olika sätt och med olika sorters material. Det kräver både kunnig och respektfull vägledning (Bendroth, Karlsson, 1998).

2.6 Pedagogens roll i arbetet med bild- och formskapande

Det är viktigt att man som pedagog främjar barns utveckling av den lust som finns hos barn att få uttrycka sig på många olika sätt. Barn har viljan att använda sig av sina olika sinnen vilket är viktigt som pedagog att ta vara på (Bohm & Thorell, 1989).

Barn är ständigt på nya upptäcktsfärder och pedagogen bör finnas där i alla lägen som ett stöd och som inspirationskälla. Pedagogens uppgift är att ge barnen förutsättningar till att så ofta som möjligt få tillfälle till att experimentera med skapande på olika plan och på ett varierande sätt. Det ska finnas tillgång till många olika material och verktyg som är av lämpligt material och kvalitet. Det är viktigt att pedagogen/pedagogerna är kunniga, engagerade och insatta i den skapande verksamhet som bedrivs. Om man t.ex. arbetar med snickeri krävs det ett visst kunnande från pedagogens sida för barnens säkerhet. Också för att förhindra att barnen ledsnar för att det inte finns rätt verktyg eller material att tillgå. Självklart blir också ens eget arbete som pedagog roligare och mer tillfredsställande om man känner att man med sitt kunnande kan ge barnen inspiration och lärdom. När sedan barnen känner att pedagogen är engagerad lockas de in i arbetet på ett helt annat sätt. Det som roar de vuxna roar också barnen. Pedagogens uppgift är att vara med i barns skapande verksamhet men självklart då på barnens villkor (Granberg, 2001).

Barn samlar på allt från stenar, pinnar, godispapper som glittrar och rostiga gamla spikar och muttrar. Allt detta är en fröjd för barns ögon och stimulerar deras fantasi och lek. Här är pedagogens uppgift att, tillsammans med barnen upptäcka undersöka, locka och inspirera. Genom att som pedagog delta i barnens samlar-lekar är man en medforskare och samtalspartner och även en förebild och inspirationskälla. Man bör använda samma material och samma former av aktiviteter ofta och vid täta tillfällena för att som pedagog utveckla sina metoder och rutiner kring förberedelser, genomförande och avslutning av aktiviteterna. Detta gör att pedagogens säkerhet inför material och situation ökar och arbetet blir roligare och mer stimulerande (Granberg, 2001).

Pedagogen kan fungera som en språklig förebild under skapande stunder men då är det viktigt att man hela tiden pratar med barnen om vad som försiggår. Skapande verksamhet kan då ge ypperliga tillfällen för språklig kontakt med småbarn. Kommunikationen blir lek när pedagogen t.ex. låtsas smaka på sand- och play- doh-kakor. Pedagogens uppgift är att benämna material, nyanser och former genom att peka på en målning och fråga vad barnet målar med den gröna färgen eller prata om den röda klossen. Då utvecklar barnet en kunskap om färgerna (Granberg, 2001).

Det är viktigt att pedagogen finns närvarande för barnen i deras skapande process både fysiskt och psykiskt. Deltagande pedagoger ger barnen någon att identifiera sig med och någon som bekräftar att hanterandet av materialet är roligt och tillåtet. Pedagogen bör finnas där som en medspelare och tillsammans med barnen experimentera och undersöka material och eventuella verktyg som kan behövas (Granberg, 2001).

Det förhållningssätt pedagogen har påverkar barns möjligheter att våga pröva olika material och att utveckla en egen teknik i förhållande till dem. Det är bra om nya material presenteras så att barns intresse och nyfikenhet väcks och det görs bäst när pedagogen visar entusiasm och intresse för aktiviteten. Pedagogen bör själv delta och har då möjlighet att visa hur material och verktyg kan användas och bearbetas samtidigt som man då kan ge beskrivningar och förklaringar. Samtidigt som det är väldigt viktigt att pedagogen deltar aktivt i barns bild- och formskapande så måste man väga av när barnen vill experimentera och utforska på egen hand. Man måste som pedagog respektera barns integritet och deras individuella sätt att hantera och lära känna olika material. Pedagogens uppgift blir då att serva, iaktta och uppmuntra och det innebär att förse barnen med tillräckligt med material och rätt verktyg (Granberg, 2001).

Då finns pedagogen närvarande och tillgänglig för barnen när de efterfrågar uppmärksamhet och stöd eller bara behöver uppmuntran. Det gäller alltså att kunna se den balansgång mellan dels att delta aktivt som medforskare och samtalspartner, dels att träda tillbaka och låta barnen på egen hand skapa ifred men ändå finnas tillhands i bakgrunden (Granberg, 2001).

2.7 Vad har skapande för betydelse för barn?

Under skapande aktiviteter som bild- och formskapande får barnen på ett roligt och lustfyllt sätt träna sin motorik, koordination, iakttagelseförmåga och även sin koncentrationsförmåga. De övar handens och fingrarnas finmotorik, ögonens och händernas koordination samt deras koppling till hjärnan. Det här medför att de utvecklar sitt språk-, skrift-, och bildmedvetande vilket ger dem viktiga erfarenheter som underlättar läs- och skrivinläring. Under arbetet med bild och form kan barnen experimentera och undersöka samtidigt som de bearbetar intrycken som ges. Under skapandets gång är det ytterst viktigt att pedagogerna bemöter barnen med en positiv attityd för att stärka deras självförtroende och sin egen identitet (Granberg, 2001).

Skapande bidrar till att deras liv berikas och till en utveckling av hela personligheten. Bild- och formskapande bidrar därför till att stärka barns begreppsbildning, deras jaguppfattning och förmåga att kommunicera. En annan viktig del är att barnen utvecklar sin sociala kompetens och förmåga till empati samt att gruppkänslan och gemenskapen i barngruppen blir starkare (Granberg, 2001). Skapande arbete stärker också barns identitet och de blir därigenom bättre rustade att möta sin omvärld (Bohm & Thorell, 1989).

Små barns utveckling gynnas utav bild- och formskapande. Det är därför viktigt och betydelsefullt att integrera skapande i verksamheten men man får inte glömma att det handlar mer om processen än om resultatet. Det är vägen fram till det färdiga resultatet som är viktig och som utvecklar barnen. Den grundläggande tanken måste alltså vara att deras alster i första hand är kommunikation och inte dekoration (Granberg, 2001).

De bilder barn skapar är inte konst, vi utbildar inga konstnärer inom förskolan. Lika lite som vi utbildar musiker, dansare eller författare, fast vi sysslar med detta på förskolan. Det vi bör sträva efter däremot, är att utbilda kreativa barn! För att visa lärandeprocessen spelar dokumentation en verkligt stor roll. Man måste noga tänka över vad man dokumenterar och varför. Har man inget syfte med dokumentationen över barnens skapande, blir det bara foton och någon liten textrad till som sätts upp mest för att visa föräldrar att, ditt barn har gjort något idag (Wallin, 2003).

Vill man synliggöra lärandeprocessen genom dokumentation, måste man engagera sig och faktiskt dokumentera under tiden barnen skapar. Man kan inte efteråt ta en bild på barnens färdiga alster och tro att man gjort en utvecklande dokumentation. För att dokumentera pedagogiskt, alltså i lärandet och i ett utvecklande syfte, måste man lyssna på barnen och se de olika möjligheter som finns då barnen samverkar. Man bör också bestämma sig innan, vad det är man ska rikta in sig på när man dokumenterar. Vill man titta på hur pojkar och flickor använder material olika eller kanske hur vissa barn skapar tillsammans med olika barn? Man kan inte titta på allt. Dokumentationen ska, bl.a., användas av pedagoger för att se lärande möjligheterna och genom dem se hur man i nästa steg kan utmana barnen (Wallin, 2003).

Eva Änggård (2005) refererar till Golomb, Kindler, Darras, Thompson, Pearson, Aronsson, Atkinson, Mouritsen och Sparrman när hon beskriver vad skapande har för betydelse för barn. Hon skriver att bildspråket är mer än bara ett tecken, de har en symbolisk funktion som att t.ex. spegla känslor. Skapandet har också stor betydelse för kommunikation och för sociala aspekter. Barn väljer skapande för att känna samvaro och gemenskap. Skapande är också en lek som barn använder sig utav för att berätta något. Skapandet kan även vara ett sätt att hantera tristess eller för att fly undan. Barn ritar för att berätta. Även små barn kan genom olika strategier, berätta händelser mer i detalj. Skapandet hjälper barn att visa sina erfarenheter. Symboler eller tecken får sin helhet genom att barnet lägger till andra handlingar så som ljud och gester. En symbol kan betyda olika i olika sammanhang. Ex. ett barn ritar ett flygplan, barnet gör ett motorljud och visar med handen en flygplansliknande rörelse som svischar förbi i luften. Barnet har ritat ett flygande flygplan, men det kunde lika gärna ha varit ett parkerat flygplan. Helheten är viktig för att förstå vad barnets symbolskapande har för betydelse (Änggård, 2005).

Barn kan också använda skapande för att beskriva sig själva, omgivningen och sina erfarenheter. Man ska inte se ett barns skapande som en avbildning av verkligheten eller som ett uttryck för känslor. Skapandet bör ses i sitt sammanhang, som ett berättande i rolleken. Barn använder skapandet som ett sätt att bearbeta och förhålla sig till den visuella värld som omger dem. Barnen är medskapare genom att, efter avslutat tv- program, fortsätta skapa kring programmet. För att förstå barns bildskapande måste man observera processen för att få en helhetsbild (Änggård, 2005).

3. Syfte och frågeställningar

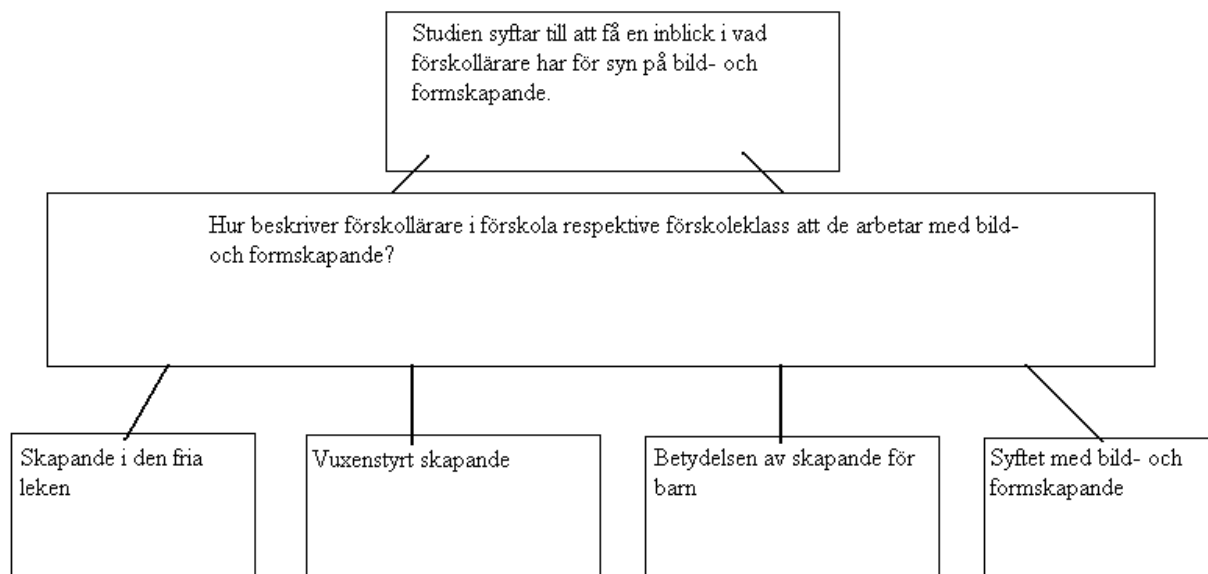
Syfte: Studien syftar till att undersöka pedagogers syn på bild- och formskapande i förskola/ förskoleklass.

Frågeställning

Hur beskriver förskollärare i förskola respektive förskoleklass att de arbetar med bild- och formskapande?

4. Metod

Vi valde att använda oss utav en kvalitativ undersökning eftersom vi ville få en bild av förskollärares syn på bild- och formskapande. Vi har hämtat kategorierna från det empiriska materialet och om detta skriver Widerberg (2002) om. Utifrån våra forskningsfrågor och svaren ifrån respondenterna, valde vi ut fyra kategorier att utgå ifrån när vi sedan skulle göra vår kvalitativa analys.

4.1 Datainsamling

Vi har utfört tolv stycken kvalitativa intervjuer varav alla var med utbildade förskollärare. Intervjuerna gjordes med förskollärare i förskolor och i förskoleklasser för att se om arbetet med bild- och formskapande skilde sig åt.

Vi utformade en intervjuguide och delade in det i två teman:

- Tema ett för att få deras personliga tankar om skapande
- Tema två för att få deras professionella tankar om skapande.

Deras personliga tankar ville vi ha för att få inblick i vad skapande betyder och står för, för den enskilda pedagogen. I tema två ville vi istället se hur och varför de använder skapande på sina respektive arbetsplatser. Vi valde att utforma intervjuguiden med öppna frågor för att få veta, spontant, vad respondenterna tänker om skapande. Detta skriver Ekholm & Fransson (1992) är den lämpligaste frågetypen när man vill åt respondentens värderingar och attityder. Vi kontaktade våra respondenter via telefon eller via direkt kontakt. När vi bokade in tider med respondenterna, påpekade vi att det var viktigt att vi satt ostört under intervjuerna. Ekholm och Fransson (1992) skriver att det är viktigt att man är i en lugn och störningsfri miljö annars kan irritation och brist på uppmärksamhet förstöra intervjun.

Vi spelade in våra intervjuer på band för att kunna koncentrera oss på respondenternas svar och för att kunna fokusera på ämnet. Det kan annars lätt bli så att man tappar viktiga delar av intervjun så som tonfall och pauser vilket Kvale (1997) tar upp som en viktig aspekt i varför man använder sig av bandinspelningar vid kvalitativa intervjuer. När vi sedan skrev ut de bandade intervjuerna kunde vi få en bra överblick över frågeställningarna och lätt se om kategorier var återkommande. Detta är något som Bell (2006) beskriver som en bra metod i sin bok.

4.1.1 Urval

Vi valde att intervjua förskollärare i förskola och förskoleklass. När vi valde ut våra respondenter gjorde vi det enligt bekvämlighetsurval. Det är enligt Bryman (2002) ett val man gör utefter tillgänglighet av personer i ens närhet. Vi ringde upp, för oss, kända utbildade förskollärare, och frågade om de ville ställa upp på en intervju. Samtliga tillfrågade ställde upp. Intervjuerna utfördes också i tre olika kommuner, detta också på grund utav bekvämlighet då vi forskare bor i tre olika kommuner.

4.2 Pilotstudie

Innan vi genomförde intervjuerna gjorde vi en pilotstudie. Detta för att se om respondenten förstod våra frågor, om det fanns frågor som inte var relevanta för forskningen. Sen också för att se om det var bra ordningsföljd på frågorna och för att vi skulle kunna avgöra ungefärlig tid för intervjuerna. Bryman (2002) beskriver detta som en viktig del av forskningen och anser att man alltid om möjligt, ska utföra en pilotstudie innan man sätter igång med den egentliga intervjuundersökningen. Efter vi gjort vår pilotstudie gjorde vi vissa ändringar i intervjuguiden, vi la till följdfrågor på två ställen. Den slutliga intervjuguiden, se bilaga 1.

4.3 Etiska aspekter

När vi tog kontakt med våra respondenter underrättade vi dem om forskningens syfte, att det var frivilligt att delta och att de i studien skulle förbli anonyma. Deras personliga uppgifter har behandlats konfidentiellt och intervjuerna har endast använts för forskningens ändamål vilket Bryman (2002) benämner som nyttjandekrav. Vi informerade dem om att det bara var vi som utförde studien som kommer att ta del av inspelningarna och att när studien är slutförd och inlämnad kommer svaren inte att användas i något annat syfte. Allt de vi nämnt ovan står att läsa i Bryman (2002) som grundläggande etiska frågor. Så som frivillighet, integritet, konfidentialitet och anonymitet för de personer som är direkt inblandade i forskningen. (Bryman, 2002)

Vi har på bästa möjliga sätt försökt återberätta deras utsagor så korrekt och riktigt som möjligt och det är något som Bryman (2002) beskriver som viktigt.

4.4 Analysmetod

Vi har gjort en kvalitativ undersökning för att få en djupare inblick i förskollärares syn på bild- och formskapande och för att hitta återkommande teman/ kategorier i respondenternas svar, som på bästa sätt besvarar vår forskningsfråga. I litteratur av Lantz (1993) menar hon att i kvalitativ analys studerar man likheter och olikheter. Widerberg (2002), beskriver att i kvalitativ forskning söker man karaktärer och egenskaper hos någonting. I en kvantitativ forskning söker man istället mängder och frekvenser.

I Kvale (1997) finns att läsa om fem olika metoder som man kan arbeta med inom kvalitativ forskning och vi har låtit oss inspireras av två utav dem. En av dem är meningskoncentrering som innefattar att de långa utlägg man får av respondenternas svar kortas ner till koncisare meningar.

Den andra är meningskategorisering där man delar upp intervjun i olika kategorier för att få en mer överskådlig syn på det hela. Kategorierna kan komma fram under analysens gång eller utvecklas i förväg. Våra kategorier utvecklades i förväg utifrån vår forskningsfråga. (Se figur på s. 15).

När vi gjort samtliga intervjuer transkriberades svaren till stor del ordagrant ner på papper. Efter nedskrivning av de bandade intervjuerna bröt vi ner texten och försökte att hitta svar som passade in i våra fyra olika kategorier. Vi kategoriserade lärare i förskola och lärare i förskoleklass var för sig. Detta gjorde vi för att se om det fanns några eventuella skillnader mellan förskola och förskoleklass. Vi tittade efter likheter respektive olikheter. I resultatets samtliga kategorier har vi försökt att på bästa möjliga sätt få med alla respondenters tankar kring ämnet.

4.5 Validitet

I vår undersökning ville vi få tolv förskollärares, i förskola och i förskoleklass, syn på bild- och formskapande. Vi presenterar arbetet utifrån respondenternas upplevelser och perspektiv. Taylor & Bogdan (1984) menar att då blir den interna validiteten en styrka för forskningen. Validiteten hade kunnat stärkas enligt Bryman (2002) genom att vi gjort observationer av våra respondenter också för att se om svaren vi fick verkligen stämde överens med verkligheten. Men på grund av tidsschemat så valde vi att inte göra det.

4.6 Reliabilitet

Vi lyssnade igenom, var för sig, våra respektive intervjuer och skrev ner dem ordagrant och gjorde en egen tolkning. Vi satte oss sedan tillsammans och lyssnade igenom och gjorde en gemensam tolkning på hela materialet. Den gemensamma tolkningen stämde överens med våra enskilda tolkningar. Vi anser att det ger vår forskning reliabilitet. Som Bryman (2002) skriver kallas detta för *intern reliabilitet*. Reliabiliteten hade kunnat stärkas genom att vi gjort samma intervjuer med tolv helt andra respondenter för att se om svaren blev de samma. Även detta finns att läsa i Bryman (2002). Men på grund av tidsschemat så valde vi att nöja oss med de intervjuer vi har gjort.

5. Resultat

Här följer en kort presentation av de tolv respondenter vi intervjuat. Pedagoger som arbetar i förskola kommer att benämnas Pf 1-6, medan pedagoger som arbetar i förskoleklass istället benämns Pfk 7-12.

Pedagoger i förskola:

Förskollärare 1: examen 1993, kvinna, arbetar i förskola

Förskollärare 2: examen 1992, kvinna, arbetar i förskola

Förskollärare 3: examen 1989, kvinna, arbetar i förskola

Förskollärare 4: examen 2004, kvinna, arbetar i förskola

Förskollärare 5: examen 1994, kvinna, arbetar i förskola

Förskollärare 6: examen 1998, kvinna, arbetar i förskola

Pedagoger i förskoleklass:

Förskollärare 7: examen 1979, kvinna, arbetar i förskoleklass

Förskollärare 8: examen 1989, kvinna, arbetar i förskoleklass

Förskollärare 9: examen 1977, kvinna, arbetar i förskoleklass

Förskollärare 10: examen 1983, kvinna, arbetar i förskoleklass

Förskollärare 11: examen 1980, kvinna, arbetar i förskoleklass

Förskollärare 12: examen 1991, kvinna, arbetar i förskoleklass

Nedan kommer en beskrivning på vad bild- och formskapande är för våra respondenter. Vi valde att dela in, vad de anser att skapande är, i fyra delar: material, teknik, lärande/utveckling och tillgänglighet.

Bild- och formskapande är för samtliga förskollärare, utom förskollärare 5, material.

Material, färger, vattenfärger, cromar, piprensare, korkar, paljetter, glitter, lim, lera, sånt material som vi försöker jobba med lite.

Måla med krita, lera, färg, klipp och klistra, som man gör någonting utav.

Bild- och formskapande är för förskollärare 3, 4, 7 och 8 teknik.

Det är ett stort och vitt begrepp, inte bara färg utan även lera, bygga med trä.

Det är teknik också!

Hålla på med händerna i alla fall t.ex. lera, lego. När man gör former helt enkelt.

Bild- och formskapande är för förskollärare 1, 7 och 8 något som finns tillgängligt för barnen.

Tillgång, att det ska finnas tillgängligt /.../ över dagen.

Bild- och formskapande är för förskollärare 5, 8, 9, 10 och 12 lärande och utveckling.

Lustfyllt! Man får chans att tänka..

Att använda olika sätt att uttrycka sig /.../ att bli lite friare i tanken.

Att våga skapa och kunna våga ta ut svängarna känner jag.

Det är en del i lärandet.

Förskollärare 8 beskriver bild- och formskapande som material, teknik, tillgänglighet och för lärande och utveckling

Ofta när man jobbar med något tematiskt så jobbar man med det i samband och hos oss finns alltid det framme. Vi har alltid experiment och färger, lera, allt sånt finns framme så barnen kan använda det dagtid.

5.1 Skapande i den fria leken

Pedagoger i förskola:

Lika för alla Pf, är att de har någon form av bild- och formskapande i den fria leken. Pf 6 säger:

Vi försöker att inte ha så mycket inplanerat, så att de (barnen) får tid att göra det de är intresserade av.

Alla säger att de har material som pennor, papper, sax och lim framme för barnen att skapa med, utom Pf 1 som har allt skapande material framme. Hon berättar:

Vi pratar mycket om det, vi försöker hålla den dialogen när vi planerar för vår verksamhet, att barn ska ha det tillgängligt. Att de ska kunna måla med vattenfärg även om vi ska gå ut om en kvart.

Pf 4 anser även att kaplastavar och lego är skapande material, eftersom de då gör former och bygger och konstruerar. Hos Pf 3 har de även staffli som barnen kan använda när de vill. Hon säger:

Barnen får alltid rita och måla precis när de vill, staffli det ingår liksom i deras val av lek.

Hon berättar även att de har pärlor och snören som barnen kan skapa med. Både Pf 3 och 4 nämner play-doh som skapande material de har framme. Pf 5 och 6 önskar att de hade mer skapande material tillgängligt för barnen och Pf 5 anser att en anledning till att de inte kan ha det är de riktigt små barnen som stoppar i munnen. Båda två berättar samtidigt att de hjälper barnen att ta fram det otillgängliga materialet när barnen ber om det. Pf 1 säger också att ett av förskolans syfte är att barnen ska bli självgående i ateljéerna.

Hon säger också att de har mycket skapande material men att det alltid går att utveckla genom att inspireras av andra förskolor. Barnen måste utmanas och då gäller det att ibland ge nya material. Ibland kan något material varit i paus för att sedan plockas fram igen och då vara ett nytt material. Det ska vara barnens miljö att arbeta i.

Pedagoger i förskoleklass:

Även Pfk anser alla att barnen skapar i den fria leken. Pfk 8 säger att det beror på individen, vad de vill styr skapandet. Pedagogerna finns där för att inspirera. Alla p-fk har framme pennor, papper, sax och lim som skapande material men Pfk 8 skiljer sig.

Hon har mer material tillgängligt för barnen. Pfk 11 säger även att barnen skapar samtidigt som de leker t.ex. när de bygger kojor eller med lego och kaplastavar. Pfk 9 och 10 berättar att det alltid finns tillgängligt för barnen att skapa men att allt inte alltid är synligt men att barnen när som helst kan fråga någon av pedagogerna, som då kan ta fram det de frågar efter det. Förskollärare 4 tillägger också att:

Vi har alltså så trångt, vi har 44 barn på det här lilla utrymmet. Just nu har den här skolan väldigt mycket sexåringar och kommer att ha nästa år med, så vi får nästan inte plats. Alltså toppen vore ju om vi haft mindre barn och haft ett sånt skapande rum, men vi har inte det heller utan man får plocka fram då.

5.2 Vuxenstyrt skapande

Pedagoger i förskola:

Alla p-f berättar att det sker vuxenstyrt skapande en eller flera gånger i veckan, en del har inplanerade bestämda dagar medan andra anpassar de stunderna efter tid och barnens intresse. Pf 4:

Det kommer ju med jämna mellanrum. Inte så mycket bestämt utan när de själva känner för det.

Pf 5 säger att de samlar fem-åringarna från två olika avdelningar och har vuxenstyrt skapande för dem. Pf 1 och 2 vill båda ge barnen möjlighet att testa olika material och tekniker. Pf 2 menar på att man måste ge barnen gott om tid så att de kan lära känna materialet. Pf 4 säger att de runt jul och påsk skapar med vuxen ledning. Pf 3 berättar att skapande är en viktig del i deras arbete på förskolan men att inplanerade skapande stunder som är vuxenstyrda inte förekommer varje dag utan bara några gånger i veckan och då oftast som en del i det tema som de för tillfället jobbar med. Hon säger att:

Detaljstudier håller vi på med nu. Tussilago har vi gjort, vi ska göra med vitsippor, blåsippor och i höstas hade vi träd. Det ska vi fortsätta med för vi har tema träd nu.

Sen lägger hon till att det är viktigt att när man planerar aktiviteter med barnen att det inte finns några krav att det måste bli fint utan att man får ha roligt samtidigt. Det är något som Pf 3 också påpekar med bestämdhet. Hon säger att:

Det får inte finnas krav på sig att det måste bli fint liksom med en gång. Det är viktigt att man försöker och börja på ett sätt så att alla känner att man gör någonting bra. Och det gäller ju att hitta det då. Varje barn är ju en egen individ så det är ju inte så att alla gör lika utan man får hitta så att alla hittar sitt sätt.

Pedagoger i förskoleklass:

Pfk säger alla att de skapar vuxenstyrt tillsammans med barnen, minst en gång i veckan.

Pfk12 däremot berättar att de skapar vuxenstyrt tre gånger i veckan och då gärna i samband med t.ex. språklig medvetenhet. Pfk 11 tar upp att hon ofta överlåter bild- och formskapande åt en kollega eftersom hon anser att hon inte är så duktig på det. Pfk 8 tycker att pedagogens roll är presentera materialet på ett lockande sätt så att barnen blir sugna på att skapa med det. Hon säger även att man borde låta barnen få god tid på sig när de presenterat nytt material.

Pfk 8:

Eftersom vi jobbar väldigt individualiserat här så är det också väldigt mycket på elevens initiativ så att säga, vi måste erbjuda. Jag är liksom här för eleverna, för att inspirera!

Pfk 10 säger att jul- och påskskapande sker vuxenstyrt.

5.3 Betydelsen av skapande för barn

Pedagoger i förskola:

Samtliga Pf anser att det har stor betydelse för barn. Både Pf5 och 6 säger att man skapar för att ge barnen bra förutsättningar för fortsatt lärande. Pf6:

Det hör liksom samman det här, vad handen kan göra.

Pf 5 säger också att det är viktigt eftersom det står med i läroplanen, hon pratar om att skapande är ett led i det långa lärandet. Pf 1 säger att det är viktigt för barnen att ha material framme hela tiden så barnen kan skapa när de känner för det och att man har kreativa material som inspirerar. Hon poängterar att det är viktigt att barnen känner stolthet och glädje för vad de gör. Att barnen får använda sin fantasi och utvecklar sin kreativitet genom skapande verksamhet pratar Pf 4 om. Sen nämner hon även att det stärker barnens självförtroende och att skapande ger barnen chansen att lära känna sig själv och sina förmågor.

Pf 1 och 2 tycker barnen ska få känna och ta till sig lärande och träna på att uttrycka sig. Pf 1 säger:

Jag tycker att det är nödvändigt! Barn har många olika sätt att uttrycka sig på och även lära sig på.

Pf 1,2 och 3 använder sig av skapande för att tydliggöra andra ämnen så som i matte och teman/projekt. Pf 3 tycker inte bara att skapande är viktigt för barns utveckling utan tycker också som hon uttrycker det att:

Det är också en härlig upplevelse att få hålla på med lera och så.

Sen är det också ett sätt att få ut sig något inom sig. Hon menar att man genom skapande kan vidareförmedla något man sett. Sen anser samma förskollärare att:

Att det här med form det är ett sätt att lära sig olika begrepp om olika saker. Klara av att uttrycka sig i ord och förklara, beskriva.

Samtidigt tycker hon att det är viktigt att man som pedagog funderar på vad man gör och att man hela tiden hittar nya infallsvinklar för att hela tiden ge barnen nya utmaningar.

Man måste också som pedagog känna till vilken nivå barnen ligger på för att kunna visa dem och lära dem att gå ett steg vidare hela tiden. Det tycker Pf 3 är A och O i arbetet med skapande med barn:

Bild – och form är viktigt om man gör något bra av det, inte bara att man sitter och ritar med en penna rakt upp och ner utan att man handleder dem också..

Pedagoger i förskoleklass:

Alla Pfk är eniga om att skapande verksamhet är en mycket viktig del i barns lärande och utveckling.

Pfk 12 berättar hur viktigt hon tycker det är, att alla barn känner att det finns olika sätt att uttrycka sig på. Pfk 11 säger att skapande ska vara en del av helheten, att det är precis lika viktigt för barns utveckling som sång, musik eller utevistelse. Hon säger:

Det måste finnas utrymme för alla barn att skapa och kunna prestera någonting som de är bra på.

Pfk 8 betonar hur viktigt hon tycker det är att barnen har möjlighet att skapa när de vill och att det finns material då. Pfk 7 och 8 säger båda att de tror att barnen utvecklas genom att uttrycka sig på olika sätt. Pfk 7 säger att barnen behöver många språk. Pfk 8 infliker att skapande är ett bra sätt att arbeta med t.ex. teman och olika ämnen. Pfk 7 säger:

Jag tror att det är väldigt viktigt att man, när barn är små, att man utvecklar olika sätt att lära sig och utvecklas!

Genom skapande i olika former utvecklar barnen samarbete och glädje. Pfk 8 säger att om barn får utveckla sina kreativa sidor så leder det till inläring. Pfk 9 säger att:

Det är ju så mycket som ingår i den skapande biten. Det är ju din fantasi, din kreativitet. Du hittar på och du lär dig ju finmotorik och grovmotorik och all det här liksom. Ge och ta ifrån varandra.

Något som Pfk 10 nämner som viktigt med skapande är att hon tycker att skolan har blivit så teoretisk och tycker därför att det är viktigt att ge barnen chansen att skapa. Hon menar att skapande ger barnen ett lättsamt och roligt sätt att lära sig nya saker på.

5.4 Syftet med bild- och formskapande

Pedagoger i förskola:

Det finns många olika syften med bild- och formskapande. Ibland när man håller på med ett tema så är syftet att synliggöra det man pratat om. Det säger Pf 3 och Pf 5 och 6 är av samma mening. Hon uttrycker också att det kan vara terapi för vissa barn som har det svårt och behöver få ut sig något. Det viktigaste menar Pf 3 är att personalen själva vet vad de håller på med och vet vad de vill med bild- och formskapande med barnen.

Pf 5 och 6 säger att det främsta syftet med skapande, är att berika barnens fantasi. Pf 5:

Det är väl det, att de ska kunna uttrycka sig på ett sätt som de inte klarar i språk jämt.

Gemensamt för både Pf 5 och 6 är att de anser att barn som skapar mycket på förskolan, har det lättare för sig i skolan senare. Pf 5 säger också att hon upplevt att barn som inte ritat eller helt enkelt saknar intresse för skapande kan ha svårt sen i t.ex. matematik, alltså hur man skriver siffrorna. Hon berättar:

Barnen kan räkna matematik hur bra som helst men vet däremot inte hur man ritat matematik.

Pf 2 nämner som hon tagit upp tidigare att syftet är att barnen ska få använda sin kreativitet och fantasi. Hon tillägger även att:

Det är en början på lärandet och det är ju ett sätt att uttrycka sig det här med den skapande verksamheten. Många kanske har svårt verbalt och att kunna berätta..

Pf 1 menar att de använder skapande för att barnen ska ta till sig lärande och även träna på att uttrycka sig på olika sätt. Att skapandet ska ske fritt, när lusten faller på. Gemensamt mål, för den nämnda förskolan, är att barnen ska bli självgående i förskolans alla ateljéer.

Det ska vara barnens miljö att arbeta i.

Syftet är också att få syn på lärande, hur de tänker och löser problem.

Resultatet är ej det viktiga!

Pf 3 och 4 framhåller att det ska vara roligt att skapa! Pf 4 menar också att syftet kan vara att befästa saker man tidigare pratat om. Hon säger också att:

Sen har vi det bara för att det är roligt. Det är skoj.

Pedagoger i förskoleklass:

Pfk 11 tycker att bild- och formskapande först och främst är till för barnens fantasi. Sen berättar hon hur finurligt man kan lura barnen till att tycka vanligtvis tråkiga saker, t.ex. språklig medvetenhet, är roligt. Hon säger att det är ett lätt sätt att lära.

Pfk 12 betonar hur viktigt det är att alla barn får en chans, hon säger:

en del kan med ögonen se, andra lyssnar in och en del är aktivt skapande med händerna.

Pfk 7 anser att det ger barnen ett rikare språk och Pfk 9 menar att skapande kan hjälpa barn att uttrycka sig. Pfk 8 har som syfte att få barnen att känna, det här materialet klarar jag av, det här vill jag lära mig mer om. Pedagogens syfte är att locka barnen till att skapa.

Syftet kan också vara enkla saker som att träna handkoordination genom klippövningar och att kunna följa pennans drag med saxen. Det här tränar barnens finmotorik som Pfk 9 pratar om.

En annan sak som Pfk 9 säger är att man får in så många saker så som matematik och språk i den skapande verksamheten. Hon berättar om de böcker barnen gör just nu och där kommer ju mycket av den språkliga biten in. Även hon nämner det här med att befästa och belysa saker man tidigare pratat om i t.ex. olika teman man arbetar med. Sen menar hon att barnens kreativitet och fantasi utvecklas. Hon säger att:

Det är ju din fantasi, din kreativitet och du hittar på saker som du lär dig ifrån.

Det är viktigt att barnen får forska och experimentera själva och komma med egna lösningar till problem och frågor som kan uppstå.

6. Diskussion

6.1 Metoddiskussion

Vi valde en kvalitativ ansats på grund av att vi ville höra pedagogernas egna tankar kring bild- och formskapande. Intervjuerna kunde vi sen bryta ner i delar som passade in i våra kategorier. Vilket kräver en kvalitativ ansats eftersom det i kvantitativa undersökningar enligt Bryman (2002) främst är forskarens uppfattning som styr. Vi ville att de skulle kunna prata relativt fritt utifrån de intervjufrågor vi ställde och ge sin uppfattning om ämnet. Det hade varit svårt att göra så om vi valt att göra en kvantitativ enkätundersökning. Fördelen med en kvantitativ undersökning dock hade varit att den hade kunnat bestå av flera respondenter och att den hade varit generaliserbar.

För att få en bredare bild av ämnet och hur förskollärare arbetar med bild- och formskapande hade vi velat göra fler intervjuer och även utfört observationer. Genom att observera hade vi kunnat se om svaren vi fick verkligen stämde överens med verkligheten och på så sätt kunnat stärka studiens validitet. Det hade enligt Kvale (1997) kunnat ge en mer giltig information. För att även stärka reliabiliteten hade vi kunnat göra ytterligare intervjuer för att på så sätt kunnat se om resultatet blivit det samma. Det hade vi också gjort om vi hade haft mer tid till vårt förfogande men vi kände att tiden inte riktigt räckte till och fick därför nöja oss med de intervjuer vi gjorde.

Inspelningen av intervjuerna anser vi som fördelaktiga eftersom vi då kunde lägga fokus på samtalet och det som respondenterna sa. Vi kunde koncentrera oss på orden, tonfall, pauser och liknande och kunde snabbt och enkelt återvända till inspelningarna om vi kände att vi missat något. Kvale (1997) skriver att detta är det främsta fördelarna med bandinspelningar av intervjuer men det vi kunde ha gjort annorlunda var att vi kunde ha ställt följdfrågor för att ha berikat och vidgat svaren. Vi håller med om att inspelning av intervjuerna var en fördel eftersom vi tror att om vi antecknat samtidigt skulle vi ha missat mycket och haft svårt att verkligen koncentrera oss på samtalet. En nackdel med att spela in intervjuerna kan väl vara att vissa känner lite obehag inför att bli inspelade. Efter att ha berättat att det bara är vi som ska lyssna på inspelningarna, så var det ingen utav våra respondenter som hade invändningar mot detta. Det gjorde att det inte blev en nackdel i just den här studien.

Eftersom vi informerade samtliga respondenter om att de är anonyma och att de kan avstå och avbryta intervjun när helst de vill så tror vi att de kände sig trygga att genomföra intervjun.

6.2 Resultatdiskussion

I det stora hela fanns det inga tecken på att arbetet med bild- och formskapande skiljde sig något nämnvärt mellan pedagoger i förskola respektive förskoleklass. Vi kommer att diskutera resultatet närmare under nedanstående punkter som har samma namn som kategorierna i resultatet.

6.2.1 Skapande i fria leken

Vi upplever det som att skapande i fria leken är i förskolor ett givet inslag, vissa har materialet mer tillgängligt än andra. Vi tycker inte det verkar som att det skiljer sig något nämnvärt jämfört med förskoleklass. Bara en förskollärare i förskola och en i förskoleklass, nämnde lego och kaplastavar som ett skapande material. I läroplanen för förskolan står det att:

Förskolan skall sträva efter att varje barn utvecklar sin förmåga att bygga, skapa och konstruera med hjälp av olika material och tekniker (Skolverket, 1998, s.13).

Utifrån egna erfarenheter och vad vi såg när vi var ute på våra intervjuer, så tror vi att i stort sett alla har någon form av bygg material. Men det är kanske inte så att man tänker på det som skapande på samma sätt som papper, penna, lim mm. De tredimensionella materialen som t.ex. trä och metall är ofta sådant material som saknas i den skapande verksamheten. Det tror Granberg (2001) beror på bristen av manliga förskollärare. Vi tror dock att det beror mycket på lärarutbildningarna. Vi kan naturligtvis bara referera till vår egen utbildning på högskolan i Jönköping. Under våra tre år så har vi aldrig erbjudits snick (trä och metall) och bekantat oss med den typen av material. Det tror vi är en bidragande orsak till att det finns så lite ute i verksamheterna.

Några av våra respondenter, som arbetar med de allra minsta barnen, ansåg inte att de kunde ha allt skapande material framme för att barnen skulle stoppa det i munnen o.s.v. Medan det på en av våra respondenters förskola var ett mål som hela förskolan strävade efter, att barnen ska bli självgående i förskolans ateljéer. Wallin (1986) skriver att det är viktigt att det finns fri tillgång till det skapande materialet och att det finns på barnens nivå, oavsett ålder, så att de lätt kan skapa när lusten infaller.

Vi ser en viss skillnad vad det gäller förskola respektive förskoleklass när det gäller skapande i den fria leken. Den fria leken verkar ofta vara inplanerad i förskoleklassen och då blir det inte det spontana, när barnet har lust. En förskoleklass skiljer sig dock från de andra, en montessoriskola. Där skapar barnen när de har lust och om de har lust. Barnets intresse styr helt när och vad de vill skapa.

6.2.2 Vuxenstyrt skapande

Den pedagogiska verksamheten skall genomföras så att den stimulerar och utmanar barnets utveckling och lärande (Skolverket, 1998, s.12).

Alla pedagoger berättade att de skapade vuxenstyrt med barnen och efter de svar vi fick framgår det att de, i de olika verksamheterna, skapar på detta sätt ungefär lika ofta. Här skiljer sig alltså inte Pf och Pfk åt. Däremot tror vi, efter vad vi upplevde under intervjuerna och under tidigare vfu-perioder, att deras syfte skiljer sig åt en aning.

Efter vad vi erfor skapade Pf oftast vuxenstyrt för att främja barnens motorik, fantasi och framförallt för skapandet i sig. Pfk däremot, tror vi, använder vuxenstyrt skapande i samband med kunskapsinhämtande, som t.ex. språklig medvetenhet eller matematik.

En av Pfk uttryckte hur lätt det var att fånga barnens intresse, med hjälp av skapande, i de ämnen som upplevdes som tråkiga. Vi tror att Pfk använder skapande på detta sätt då de ofta samarbetar med skolan och därigenom har en sorts skolpress på sig, alltså att de måste prestera någon form av resultat. Ett exempel på detta kan vara att sexåringen redan innan hon börjar första klass kan läsa. Det är naturligtvis ett fantastiskt sätt att arbeta, att använda skapande tillsammans med kunskapsinhämtande, återigen bevisas hur mycket man kan göra med skapande! De flesta Pfk har ett schema med arbetspass och dessutom slutar de kl. 13, vilket ger de mindre tid än Pf har. En förskoleavdelning, däremot, har t.ex. en hel förmiddag på sig att disponera på bästa sätt, vilket ger dem andra förutsättningar än Pfk. Givetvis skapar även Pfk för skapandets skull och även, som Pf, för fantasin och motoriken. Pf skapar såklart också i teman och olika kunskapsinhämtande. Men vi tolkar det ändå som att det kan skilja sig på det här viset som vi förklarat ovan. Något som endast en Pf och en Pfk nämnde, var att de skapar vuxenstyrt när de jul- och påskpysslar. Vi tror däremot att nästan alla pedagoger gör detta och tolkar det som att resterande förskollärare inte tänkt på det under intervjun.

Granberg (2001) skriver att det som roar de vuxna roar också barnen. Pedagogen bör alltså vara med i barns skapande verksamhet men självklart då på barnens villkor.

Det pratade vissa förskollärare också om, att de som pedagoger inser att det är viktigt att de är med barnen och skapar. Det är ju pedagogens jobb att inspirera barnen och presentera material på ett lockande sätt.

Enligt Vygotsky har vi att göra med två utvecklingsnivåer samtidigt hos barnet, den aktuella nivån med den kunskap som barnet har och klarar av och den potentiella nivån som barnet klarar av tillsammans med en vuxen.

Pedagogen måste vara uppmärksam på vilken nivå barnet ligger på för att med rätt utmaningar kunna få barnet att gå vidare i sin utveckling (Löfstedt, 1999). Pfk 8 säger:

Eftersom vi jobbar väldigt individualiserat här så är det också väldigt mycket på elevens initiativ så att säga, vi måste erbjuda. Jag är liksom här för eleverna, för att inspirera!

Detta håller vi med om, men vi har upplevt på våra vfu-platser att det inte alltid är så här pedagoger ser på saken. Vissa verkar tro att de lägger sig i barnens skapande och att barnen härmar dem om de är med och skapar. Då ställer vi oss frågan, vad är det för fel på det då? Är det inte så man lär till en början? Vi tycker att barn behöver förebilder och att barnen blir mer aktiva i sitt skapande om en pedagog är med och inspirerar. Vi har hört pedagoger säga att barnen blir så besvikna när de ser att deras skapande inte är lika fint som pedagogens. Då kan man ställa sig frågan hur pedagogen lagt upp den skapande aktiviteten? Är det kanske så att pedagogen själv känner en sorts press att göra så fint som möjligt? Smittar det i så fall av sig på barnen hon skapar tillsammans med? Med de erfarenheter vi har med i våra ryggsäckar, tror vi att många pedagoger, då och då, borde tänka över sitt förhållningssätt till skapande och vad det står för, för dem.

6.2.3 Betydelsen av skapande för barn

Att skapande är viktigt för barns utveckling och lärande är en åsikt som samtliga förskollärare delar, vare sig de arbetar i förskola eller i förskoleklass. En av pedagogerna som arbetar i förskola, Pf 1 säger att:

Jag tycker att det är nödvändigt! Barn har många olika sätt att uttrycka sig på och även lära sig på.

Det här är något som vi håller med om. Vi tycker definitivt att skapande är nödvändigt och tycker att det ska finnas som ett naturligt inslag i verksamheten i både förskola och förskoleklass. Det här finns med i styrdokumentet för förskola och förskoleklass och i Lpo 94 står det att ”skapande i bild och form skall vara inslag i skolans verksamhet (Skolverket, 1998, s. 8).

Förutom att skapande utvecklar barns kreativitet, fantasi och stärker barns självförtroende som Pf 4 menar så är det också ett sätt att befästa saker man tidigare pratat om. Som saker man t.ex. arbetat med i tema eller projekt arbeten. Det här uttrycker förskollärare i både förskola och förskoleklass som ett sätt som de använder sig av skapande i sina verksamheter.

Andra saker som skapande hjälper till med i barns lärande och utveckling är saker som finmotorik, grovmotorik och lära sig nya begrepp. Skapande används också som en metod när pedagogerna vill arbeta med matematiska och språkliga övningar. Sen säger också Pf 3 att skapande inte bara är bra för barnens utveckling och lärande utan det är också viktigt att se det som en härlig upplevelse för barnen. Det ska vara roligt och lustfyllt att skapa och Granberg (2001) skriver att under skapande aktiviteter som bild- och formskapande får barnen på ett roligt och lustfyllt sätt träna sin motorik, koordination, iakttagelseförmåga och även sin koncentrationsförmåga. Det här uttrycker också Pfk 10 och lägger till att skolan numera är så teoretisk och tycker därför att skapande är ett måste för att ge barnen ett lustfyllt och roligt sätt att lära sig nya saker. Vi håller förståss med om det här, att skapande är roligt är ju jätte viktigt anser vi. Lärande ska vara roligt och lustfyllt och att använda skapande är då ett lätt sätt att få med barnen, få dem inspirerade och vilja lära mer.

Skapandet kan även vara ett sätt att hantera tristess eller för att fly undan. Barn ritar för att berätta vilket Änggård (2005) skriver. Det här är något som Pf 3 verkar hålla med om då hon i sin intervju säger:

Sen är det också ett sätt att få ut sig något inom sig.

Hon menar att man genom skapande kan vidareförmedla något man sett och det instämmer vi fullt och helt med. Vi anser att skapande bidrar till så mycket när det gäller barns lärande, men precis som Änggård (2005) och p-f 3 säger så är det också viktigt för barn som har det jobbigt eller bara behöver få ur sig något, att få skapa. Barn kommunicerar genom skapande och enligt Granberg (2001) bidrar skapande till att barnens liv berikas och till en utveckling av hela personligheten. Bild- och formskapande bidrar därför till att stärka barns begreppsbildning, deras jaguppfattning och förmåga att kommunicera.

Vi tycker att samtliga respondenter verkar ha ett bra förhållningssätt och ett liknade sätt att se på bild- och formskapande. En bidragande faktor till att skillnaderna mellan förskollärare i förskola respektive förskoleklass är ytterst liten tror vi kan vara att de trots allt har genomgått en liknande utbildning.

6.2.4 Syftet med bild- och formskapande

Vi tror att pedagoger i allmänhet tänker ungefär samma om skapande och vad de har för syfte med skapande men att de uttrycker sig på väldigt olika sätt. Vi tolkar deras svar som att tänker ganska lika och använder skapande som ett pedagogiskt verktyg. Samtliga inser att skapande har stor betydelse för barnen. Det är något som vi författare också tycker är väldigt viktigt. Respondenterna använder sig av skapande i många olika syften de säger t.ex:

Resultatet är ej det viktiga

Det är en början på lärandet och det är ju ett sätt att uttrycka sig det här med den skapande verksamheten. Många kanske har svårt, verbalt, och att kunna berätta.

En del kan med ögonen se, andra lyssnar in och en del är aktivt skapande med händerna.

Det är ju din fantasi, kreativitet och du hittar på saker som du lär dig ifrån.

Granberg (2001) menar att man inte får glömma att det är vägen fram till det färdiga resultatet som är det viktiga, att det handlar mer om processen än resultatet. För att synliggöra lärandeprocessen skriver Wallin(2003) att dokumentationen spelar en verkligt stor roll. Ingen av våra respondenter har nämnt dokumentationen i samband med skapande. Detta behöver inte betyda att de inte använder sig utav det. Vi tycker att det är en viktig del i skapandet och för att synliggöra lärandet. Vi tror och har även sett på vissa ställen att de använder sig utav det. Skapande har en väldigt bred väg, man kan använda det i alla ämnen samtidigt som det är ett ämne i sig. Skapandets syfte är relativt lika i förskola och förskoleklass. Vi tolkar det som att man i förskola arbetar mer med skapande för skapandets skull, för att bekanta sig med olika material och tekniker, för att synliggöra lärande processer. I förskoleklass tror vi att det används mer i kunskaps inhämtande syfte. Naturligtvis använder de båda verksamheterna skapande för skapandets skull och för kunskaps inhämtning, så som i teman och projekt.

Lpo 94 säger:

Lärarna skall sträva efter att i undervisningen balansera och integrera kunskaper i sina olika former (Skolverket, 1998, s. 11).

Lpfö 98 säger:

Förskolan skall sträva efter att varje barn utvecklar sin skapande förmåga och sin förmåga att förmedla upplevelser, tankar och erfarenheter i många uttrycksformer som lek, bild, rörelse, sång och musik, dans och drama (Skolverket, 1998, s. 13).

Vi tolkar det som att, redan i läroplanerna för respektive verksamhet, skiljer det sig åt vad syftet med skapande är. Skillnaderna vi fått fram i vårt resultat tror vi beror till stor del på det.

När man nu jämfört de olika verksamheterna, förskola respektive förskoleklass, ser man att det inte skiljer sig nämnvärt dem emellan. Man kan tydligt se att lika många pedagoger från förskola/förskoleklass har svarat någorlunda lika på de olika intervjufrågorna. Så när vi nu jämfört Pf och Pfk så kan vi inte konstatera att det finns någon skillnad. Det är inte exakt lika många, från varje verksamhet, som svarat lika på varje fråga utan det kan differera med en pedagog hit eller dit, men aldrig mer än en. Samtliga respondenter nämner att de alla, i någon form, har både fritt skapande och vuxenstyrt skapande med barnen.

6.3 Förslag till vidare forskning

- Vidare kan man forska om, om pedagogernas ord stämmer överens med deras handlingar. Det kan man göra genom att observera de respondenter vi tidigare har intervjuat.
- Vi skulle kunna intervjua och observera barnen som befinner sig i de grupper vi har intervjuat pedagoger i.
- Om pedagogerna använder sig av skapande för att främja lärande, hur synliggör pedagogerna lärandet? Genom pedagogisk dokumentation? Genom att barnen redovisar o.s.v.?
- Vi skulle också kunna intervjua och observera barn oberoende av de tidigare intervjuerna, det för att få en uppfattning om vad barn i allmänhet tycker om skapande.

7. Referenser

- Barzotti, A.(1997).*D-som i robin hoods pilbåge*.Ekblads tryckeri:Västervik.
- Bell, J.(2006).*Introduktion till forskningsmetodik*.Studentlitteratur:Lund.
- Bendroth-Karlsson, M.(1996). *Bildprojekt i förskola och skola.Estetisk verksamhet och pedagogiska dilemman*.(Avhandling, Linköpings universitet).
- Bendroth, Karlsson, M.(1998).*Bildskapande i förskola och skola*.Studentlitteratur:Lund.
- Bohm, M & Thorell, E.(1989).*Barn målar*.Gummessons tryckeri AB:Stockholm.
- Bryman, A.(2002).*Samhällsvetenskapliga metoder*.Berlings Skogs:Trelleborg.
- Ekholm, M & Fransson, A.(1992).*Praktiskt intervjuteknik*.Graphic Systems AB:Göteborg.
- Granberg, A.(2001).*Småbarns bild- & formskapande*. Liber AB: Stockholm.
- Jonstoj, T & Tolgraven, Å.(2001).*Hundra sätt att tänka*.Davidsons tryckeri AB:Växjö.
- Kennedy, B.(1999).*Glasfåglar i molnen*.HLS förlag:Stockholm.
- Kvale, S.(1997).*Den kvalitativa forskningsintervjun*.Studentlitteratur:Lund.
- Lantz, A.(1993).*Intervjumetodik*.Studentlitteratur:Lund.
- Lindahl, I.(1998).*Från andligt skapande till färdighetsträning.En studie av bild och form ett förskolehistoriskt perspektiv*.(Pedagogiska rapporter nr 647) Malmö:Malmö högskola, Institutionen för pedagogik.
- Löfstedt, U.(1999).*Bildskapande verksamhet i förskolan*.Licentiatuppsats, Jönköping:University Press.
- Skolverket.(1998).*Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen fritidshemmet*.Västra Aros:Västerås.
- Skolverket.(1998). *Läroplan för förskolan/Lpfö98*.Västra Aros:Västerås.

Taylor, S, J & Bogdan, R.(1984).*Introduction to qualitative research methods: the search for meanings*.Wiley cop:New York.

Wallin, K.(1986).*Om ögat fick makt*.Utbildningsförlaget:Uddevalla.

Wallin, K.(2003).*Pedagogiska kullerbyttor*.HLS Förlag:Stockholm.

Wallin, K & Maechel, I & Barsotti, A.(1981).*Ett barn har hundra språk: om skapande pedagogik på de kommunala daghemmen i Reggio Emilia, Italien*.(Studiehandledning, Sveriges utbildningsradios förlag AB).

Widerberg, K.(2002).*Kvalitativ forskning i praktiken*.Studentlitteratur:Lund.

NE.se, nationencyklopedins internetjänst (2008). [WWW document]. URL http://www.ne.se/jsp/search/search.jsp?h_search_mode=simple&h_advanced_search=false&t_word=elsa+k%F6hler.

Änggård, E.(2005).*Bildskapande- en del av förskolebarns kamratkulturer*.UniTryck:Linköping.

Bilaga 1

Intervjuguide efter pilotstudie

Intervjufrågor

Tema 1

Utbildning?/Kön/När utbildade du dig?

Vad är bild- och formskapande för dig?

Tycker du att det är viktigt med skapande verksamhet för barns utveckling och lärande? I så fall varför och på vilket sätt?

Tema 2

Använder ni bild- och formskapande i er dagliga verksamhet? Hur ofta? Sker det bara i den fria leken eller har ni även vuxenstyrda tillfällen?

I vilket syfte använder ni bild- och formskapande?

Finns bild och formskapande material tillgängligt för barnen att använda i den fria leken?

Har du något att tillägga?